

Poročilo s strokovnega izobraževanja s področja zgodovine zdravstvene nege Florence 2020

Marjeta Berkopec, Irena Keršič, Darinka Klemenc

Mednarodni kongres o zgodovini zdravstvene nege Florence 2020 je od 13. do 15. februarja 2020 potekal v Firencah. Ni naključje, da so organizatorji konferenco organizirali v rojstnem mestu Florence Nightingale, saj letos obeležujemo 200-letnico rojstva utemeljiteljice sodobne zdravstvene nege. Na kongresu je bilo približno 250 udeležencev iz dvaindvajsetih držav.

Delovna skupina za ohranjanje zgodovine zdravstvene in babiške nege, ki skoraj deset let deluje pri Zbornici – Zvezi, je na kongresu sodelovala s predavanjem o Angeli Boškin in s predstavitvijo plakata o organiziranem delovanju slovenskih medicinskih sester na Slovenskem (Irena Keršič, Darinka Klemenc, Marjeta Berkopec, četrta soavtorica Monika Ažman se kongresa zaradi drugih obveznosti ni mogla udeležiti).

Teme kongresa so osvetlile zapuščino Florence Nightingale in njen prispevek k svetovni zgodovini zdravstvene nege, predstave pa tudi aktualne raziskave s področja zgodovine zdravstvene nege in zdravstva po vsem svetu. Večino prispevkov so pripravili raziskovalci, ki se z zgodovino zdravstvene nege poklicno ukvarjajo, najpogosteje v okviru univerz, kjer

so zaposleni. Raziskave znanstvenih in strokovnih prispevkov so osvetlile svetovno zgodovino delovanja medicinskih sester na nacionalnih ravneh in na mednarodni ravni.

Že leta potekajo študije o neprecenljivem prispevku Nightingalove k izobraževanju medicinskih sester in njeni vlogi reformatorke in raziskovalke v zdravstveni negi. Kar nekaj zgodovinarjev zdravstvene nege pa kritizira njen prispevek k razvoju sodobne zdravstvene nege. Gre za paradoks med

močnim vodstvom in političnim vplivom, ki ga je imela zaradi vplivnih poznanstev na eni strani ter zagovarjanjem poklicne podobe medicinske sestre kot podrejene zdravnikove pomočnice na drugi strani. Očitajo ji, da si ni prizadevala za avtonomijo stroke. Največja zapuščina Florence Nightingale je prav gotovo njen holistični pogled na zdravstveno nego. Raziskave o celostnem pristopu v zdravstveni negi je razvijala vse od vrnitve s Krima in jih večkrat objavila, leta 1880 (Quain's Dictionary of Medicine), 1893 v prispevku s svetovnega kongresa v Čikagu in v priporočilih za preprečevanje kolere (1893). Prvi pisni viri o prvem »evidence based nursing« oziroma na dokazih podprti zdravstveni negi in oskrbi so prav

njene objavljene analize o vzrokih visoke smrtnosti ranjencev v krimski vojni. Veliko svojih prizadevanj je usmerila v preventivo,

promocijo zdravja in preprečevanje bolezni. Zavzemala se je za pravico dostopa do kakovostne oskrbe za vse, ne glede na plačilno sposobnost. Upala je na zakonodajo, ki bo urejala področje zdravstvene nege in zahtevala usposobljene medicinske sestre, kar pa se v času njenega življenja ni zgodilo. Lahko bi rekli, da se zgodovina ponavlja, saj se prizadevanja medicinskih sester v današnjem času ne razlikujejo od prizadevanj Florence Nightingale.

Dosežki Nightingalove v krimski vojni so bili neverjetni. Zgodovinski viri, najdeni v arhivih vojnega ministrstva v Torinu (zapisi glavnega sardinskega zdravnika Commisettija), pričajo, da so Sardinci, ki so tudi sodelovali v krimski vojni, imeli zelo dobro negovalno oskrbo, ki je bila tako dobra ali pa še boljša od britanske. Usmiljene sestre Družbe hčera krščanske ljubezni svetega Vincencija Pavelskega (The Daughters of Charity of St. Vincent de Paul) so vodile negovalno oskrbo francoske in sardinske vojske. Strokovno usposobljene medicinske sestre so spoštovali tako zdravniki kot pacienti. Rusi, Francozi in Sardinci so poleg političnih, socialnih in gospodarskih dejavnikov priznavali tudi pomembno vlogo, ki jo je v vojni odigrala sardinska negovalna skupina. To pa te

Predstavitev organiziranega delovanja medicinskih sester na Slovenskem, Firenze, 2020 (Fotografija: Irena Keršič)

medicinske sestre postavlja v širši kontekst razvoja sodobne zdravstvene nege.

Leta 1879 je norveški zdravnik dr. Edvard Kaurin (1839–1917) po desetih letih poklicne kariere izdal knjigo o zdravstveni negi, ki ima veliko skupnega s knjigo Florence Nightingale Notes on Nursing, vendar ni njena kopija. Podobno kot Nightingalova se je osredotočil na ženske, ki so se ukvarjale z negovanjem. Na norveško zdravstveno nego je močno vplivalo gibanje diakonov v Nemčiji, že leta 1868 so imeli prvo šolo za medicinske sestre.

Zgodovina zdravstvene nege na Nizozemskem kot prvi korak k profesionalizaciji stroke omenja certifikat o zdravstveni negi, izdan leta 1879. Novoustanovljena katoliška bolnišnica pod vodstvom nemških redovnic in protestantska bolnišnica pod vodstvom nemških diakonis oz. redovnic v Arnhemu na začetku 1880 sta predstavljali pomemben razlog, da se je začelo usposabljanje kvalificiranih medicinskih sester.

Od ene okrožne medicinske sestre do celovite javne zdravstvene službe je okoli leta 1900 uspelo priti v protestantski župniji v predmestju Hamburga. Leta 1885 je tamkajšnji duhovnik ustanovil združenje St. Gertrud Gemeindepflege. Oskrbo na domu je začela ena usposobljena medicinska sestra. Do leta 1922 so se storitve razširile na mlečno kuhinjo, rekonvalescentni dom za otroke, bolnišnico in redne ambulante za dojenčke. Uspeh prve nemške mlečne kuhinje, ki so jo vodile medicinske sestre, je dokazala raziskava o umrljivosti dojenčkov.

Neprecenljiv dokument pri raziskovanju zgodovine kanadskih medicinskih sester, ki so sodelovale v južnoafriški vojni (1899–1902), je fotografski album medicinske sestre Georgine Fane. Leta 1899 so štiri usposobljene medicinske sestre pod vodstvom duhovnika spremljale prve kanadske vojake v Južnoafriško republiko. Dobile so status častnika in tam organizirale vojaško zdravstveno službo. Fotografski album prikazuje medicinske sestre in osvetljuje njihovo življenje in delo v vojnem času.

Po prvi svetovni vojni so se v usposabljanje medicinskih sester v Evropi vključile številne organizacije, vključno s Fundacijo Rockefeller (RF), Zvezo društev Rdečega križa (LRCS) in Ameriškim Rdečim križem (ARC). Elisabeth Crowell, ameriška medicinska sestra, zaposlena pri fundaciji Rockefeller, je delovala v Evropi med letoma 1917–1940. Med službovanjem v evropski pisarni je uvajala pragmatičen, lokalno usmerjen pristop k razvoju izobraževanja zdravstvene nege v javnem zdravstvu, kar pa niso podpirali njeni nadrejeni.

V Franciji je Komisija za preprečevanje tuberkuloze, ki je bila ustanovljena leta 1917, pomembno vlogo v preventivni dejavnosti namenila prav medicinskim sestram. S proučevanjem arhivov Rockefellerjeve fundacije se odkriva pomembno zdravstveno in vzgojno delo medicinskih sester, ki so v ambulantah in na terenu svoja prizadevanja usmerile v boj proti tuberkulozi.

Med strokovnjaki, ki so se v medvojnem obdobju v Španiji vključevali v projekte za izboljšanje javnega zdravja, so ključno vlogo predstavljale medicinske sestre. Sporazum o sodelovanju med Španijo in Fundacijo Rockefeller (RF) iz leta 1922 je pomembno spodbudil proces profesionalizacije zdravstvene nege in medicinski sestra dodelil vlogo kompetentne strokovnjakinje. Medicinske sestre so od leta 1931 do 1934 pošiljali na usposabljanje v ZDA. Izbruh državljanske vojne leta 1936 je ta izobraževanja preprečil. Medicinske sestre so imele velike težave pri nadaljevanju poklicne dejavnosti, številne so odšle v tujino.

Opravljen je bila raziskava o postraumatskem sindromu britanskih medicinskih sester, ki so sodelovale v prvi svetovni vojni. Raziskava je bila opravljena na podlagi dosjejev o vojnih invalidskih pokojninah in zajema šolane in prostovoljne medicinske sestre, ki so trpele zaradi vojne nevroze med in ali po aktivni službi na fronti. Raziskava se je osredotočila na osebni boj žensk s psihičnimi travmami in vpliv njihove invalidnosti na lastno počutje in življenje njihovih bližnjih. Britansko ministrstvo obolelim medicinskim sestram ni nudilo samo finančnega nadomestila, ampak jih je še desetletja na različne načine podpiralo.

Prva svetovna vojna je za sabo pustila številne vojne invalide, tudi hude poškodbe obraza. V Veliki Britaniji je prav zaradi teh poškodb prišlo do razvoja plastične kirurgije. Strokovna literatura omenja le kirurge, ki so tlakovali pot plastični in rekonstruktivni kirurgiji. Neprecenljiva pa je bila tudi vloga negovalnega osebja, ki je odigralo ključno vlogo pri lajšanju psihičnega in fizičnega trpljenja pacientov.

Prva svetovna vojna je bila prelomnica v graditvi profesionalne identitete portugalskih medicinskih sester. Po letu 1918 je prišlo do prvih predlogov in višjih zahtev za izobraževanje

v zdravstveni negi. Negovanje se iz poklica, ki ga je opravljal neizobraženo osebje, spremeni v poklic strokovno usposobljenih strokovnjakov, za katerega je potrebna diploma v pravno priznanih šolah.

Leta 1932 so v šoli za medicinske sestre izdali prvi portugalski priročnik o psihiatrični zdravstveni negi. Knjiga ima splošni in specialni del. V splošnem delu je pet poglavij o anatomiji, fiziologiji, manjši kirurgiji, higieni in farmaciji. V posebnem delu pa opisuje različna zdravljenja in delo medicinske sestre na področju psihiatrije. Obstoje priročnika več kot osem desetletij po njegovi objavi sproža različne možnosti analize.

Med seboj so se organizirale in povezovala tudi judovske medicinske sestre, ki so živele v Nemčiji, v Frankfurtu leta 1893, v Berlinu (1894), Vroclavu (Breslau) in Kölnu (1899), Hamburgu (1902).

Otvoritev konference,
Firence, 2020
(Fotografija: Irena Keršič)

Organizirano delovanje jim je omogočalo, da so se izobraževale po najvišjih standardih. Judovske medicinske sestre so delovale v vojaških bolnišnicah od začetka prve svetovne vojne. Po koncu prve svetovne vojne so judovska združenja medicinskih sester še naprej rasla in bila med drugo svetovno vojno zaradi nacističnega preganjanja Judov prekinjena.

Medicinske sestre so delale tudi v nacističnih koncentracijskih taboriščih. Razlogi, zakaj so ostale v tako ekstremnem delovnem okolju, so različni.

oseb z duševnimi motnjami v psihiatričnih bolnišnicah v Trstu, kar je privedlo do zapiranja psihiatričnih oddelkov in začetka zdravstvenega varstva duševno bolnih v skupnosti. O tej reformi se je veliko pisalo, žal pa je bila vloga medicinskih sester prezrta.

Na kongresu je bilo predstavljenih kar nekaj posameznic, ki so vidno prispevale k razvoju stroke.

Predstavljena je bila Christiane Reimann (1888–1979), ki je bila izvršna sekretarka Mednarodnega sveta medicinskih sester (ICN) 1925–1934. Reimannova je znana po svojem prispevku k mednarodni zdrav-

Švicarske medicinske sestre Rdečega križa so med drugo svetovno vojno med prvimi ponudile pomoč za zaščito

francoskih otrok pod nemško okupacijo. Raziskave osvetljujejo številna tveganja, ki so jih s tem prevzele, saj se je švicarska vlada med drugo svetovno vojno opredelila za strogo nevtralnost. Odločilna so bila prizadevanja medicinske sestre Rosli Näf, ki je iz nacističnih koncentracijskih taborišč do avgusta 1942 rešila skoraj 100 francosko-judovskih otrok.

Pomemben korak k profesionalizaciji stroke je uvedba akademskega študija na področju zdravstvene nege. Primerjava razvoja študija zdravstvene nege med Vzhodno in Zahodno Nemčijo v obdobju med 1945–1990 je pokazala, da se je znanstvena osnova za študij zdravstvene nege v Vzhodni Nemčiji pojavila že leta 1963, medtem ko se v Zahodni Nemčiji akademska izobrazba prvič pojavi šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja.

V poznih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je začela pisati zgodovina dolgotrajne oskrbe starostnikov na kanadskem podeželju. Prostovoljna skupina, sestavljena predvsem iz starejših in upokojenih medicinskih sester, je ob državni finančni podpori začela s projektom dolgotrajne oskrbe na domu.

Iz sedemdesetih let prejšnjega stoletja so znana odmevna poročila o nespoštovanju dostojanstva in krateh pravicah

Rojstna hiša Florence Nightingale, Firenze, 2020.
(Fotografija: Irena Keršič)

stveni negi in pomenu za napredek in razvoj ICN. Je pobudnica številnih ključnih programov ICN, vključno z uradnim časopisom ICN.

Leta 1955 je vlada Etiopije obeležila dvajseto obletnico ustanovitve etiopskega Rdečega križa z izdajo treh znamk, na katerih je bila ob bolniški postelji upodobljena princesa Tsahai, najstarejša hči Haileja Selassieja. Princesa, ki je bila leta 1935 med ustanovitelji etiopskega Rdečega križa, se je za zdravstveno nego izobraževala v Londonu.

Raziskovanje zgodovine zdravstvene nege nam ponuja dragocen zgodovinski pogled in bogate življenjske zgodbe ljudi, ki so zaznamovali dobo zdravstvene nege. Zanimivo je, da se zgodovinska prizadevanja medicinskih sester skozi stoletja niso dosti spreminjala. Zgodovinski prikaz zdravstvene nege predstavlja tudi velik učni potencial za prihodnje rodove medicinskih sester.

V okviru kongresa smo si ogledali tudi rojstno hišo Florence Nightingale. V Villi La Colombaia, ki se ponaša s starodavno zgodovino iz leta 1400, je od leta 1957 Inštitut sester Krv Kristusove. V vili, ki leži na gričku nad Firencami, je urejena spominska soba s fotografijami Florence Nightingale.

Vir:

Florence 2020. Outline Programme. Conference Sessions. Available at.: <http://www.florence2020.org/detailed-conference-programme/> [20.2.2020].